

Esitys eduskunnan sivistysvaliokunnalle

- 26.3.2026

Maakunnan hallituksen yleisiä näkökohtia

- Ahvenanmaan itsehallinnon kannalta on ratkaisevan tärkeää, että Ahvenanmaata ja meitä ahvenanmaalaisia koskevat tiedot ovat saatavilla ja hallittavissa, jotta voimme kehittää ahvenanmaalaista yhteiskuntaa.
- Maakunnan hallitus katsoo, että ehdotus valtakunnan uudeksi arkistolaiksi on ristiriidassa voimassa olevan Ahvenanmaan itsehallintolain kanssa. Ahvenanmaan itsehallintolain (SSK 1144/1991) 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia ei myöskään voida kumota, muuttaa eikä siitä voida tehdä poikkeuksia tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä eikä ilman eduskunnan ja Ahvenanmaan maakuntapäivien yhtäpitäviä päätöksiä.

Tausta

- Kansallisarkistolle 1980-luvun alussa annettujen valtion viranomaisten arkistotoimintaa koskevien valvontavaltuuksien (SSK 184/1981 ja SSK 1012/1982) laajat toimivaltuudet siirrettiin itsehallintolain uudistamisen yhteydessä vuonna 1991 Ahvenanmaan hallintoalueelle ja Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle. Ahvenanmaan arkistolaitoksena toimi asiakirjahallinnosta ja arkistotoimesta vastaava Ahvenanmaan maakunta-arkisto.
- Hallituksen esitykseen eduskunnalle arkistolaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta sisältyy erityisesti kolme (3) ongelmaa, jotka maakunnan hallituksen on tuotava esiin:

1. Tiedonhallintalakiin liittyviä näkökohtia

- Ahvenanmaalla on vaarana, että se ei voi jatkossa vaikuttaa itseään koskevien valtion viranomaisten tietoaineistojen käsittelyyn ns. aktiivisen tiedonhallintavaiheen aikana. Tämä on ratkaisevan tärkeää, jotta sähköistä arkistointia voidaan tehdä Ahvenanmaalla. Lisäksi ruotsinkieliseen toiminnallisuuteen liittyy kielellisiä haasteita.

2. Näkökulmia päätearkistoinnista

- Ahvenanmaan maakuntaa ja ahvenanmaalaisia koskevat valtion viranomaisten tietoineistot on siirrettävä Ahvenanmaalle päätearkistointia varten. Ahvenanmaan itsehallintolain 30 §:n 17 kohdan mukaan Ahvenanmaan maakunnassa toimivilta valtion viranomaisilta peräisin olevia arkistoasiakirjoja saa siirtää maakunnasta vain maakunnan hallituksen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen maakunnan hallituksen hyväksynnällä. 1970-luvulta lähtien valtion viranomaisten arkistoasiakirjoja on säännöllisillä toimituksilla siirretty Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle, ja siten myös tietojen oikeudellinen omistus on siirretty Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle (lukuun ottamatta evankelis-luterilaista kirkkoa, joka tallettaa arkistonsa Ahvenanmaan maakunta-arkistoon).
- Esityksessä Suomen uudeksi arkistolaiaksi opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että tekninen kehitys huomioon ottaen tätä toimintaa ohjaava muotoilu voi olla osin tulkinnanvarainen. Ahvenanmaan maakunnan hallitus ei pidä tätä tulkinnanvaraisena. Itsehallintolaki ja Ahvenanmaan arkistolaki ovat teknologianeutraaleja ja koskevat sekä analogisia että digitaalisia aineistoja.

3. Tiedonsaantioikeutta koskevat näkemykset

- Maakunnan hallituksella on oikeus ahvenanmaalaisia käsitteleviin tietoihin. Vaikuttaa siltä, että neuvotteluista käytettävä käsite (ruotsiksi *samråd*) ymmärretään eri tavoin, etenkin sen historiallista taustaa vasten. Maakunnan hallituksen käsityksen mukaan Ahvenanmaa on Ahvenanmaata ja ahvenanmaalaisia koskevien tietojen omistaja, myös valtion viranomaisten käsittelemien tietojen omistaja. Neuvottelujen käyminen tässä yhteydessä tarkoittaa Ahvenanmaan maakunnan hallituksen hyväksyntää.
- Neuvottelujen käsitteen merkitys ei saa muuttua ajan myötä eikä suomenkielisissä käännöksissä. Ruotsinkielinen käsite *samråd* ei ole synonyymi neuvottelulle.

regeringen.ax

